

Stanisław Dziekoński, Andrzej Stypułkowski

Katecheza inicjacyjna w refleksji pastoralnej ks. Franciszka Woronowskiego

---

Collectanea Theologica 76/1, 103-121

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STANISŁAW DZIEKOŃSKI, ANDRZEJ STYPUŁKOWSKI, ŁOMŻA

KATECHEZA INICJACYJNA W REFLEKSJI PASTORALNEJ KS. FRANCISZKA WORONOWSKIEGO

Ks. Franciszek Woronowski jest jednym z bardziej znanych pastoralistów polskich. Swoje bogate doświadczenia duszpasterskie oraz pogłębioną refleksję teologiczną przekazywał do końca życia w licznych publikacjach. Część z nich ma charakter wybitnie naukowy, inne stanowią bardziej praktyczne wskazówki do ożywienia życia religijnego parafii, rodziny i poszczególnych osób. Pozostawione dzieła stały się źródłem wielu opracowań naukowych. Niniejszy tekst zwróci uwagę na treści związane głównie z katechezą inicjacyjną prowadzoną na terenie parafii.

Ogólne zasady inicjacji sakramentalnej w katechezie parafialnej

Sakramentalne życie parafii, chociaż mieści w sobie wiele elementów warunkujących rozwój chrześcijanina, szczególnie w płaszczyźnie religijno-moralnej i duchowej, można je odpowiednio poszerzować. Ten podział pozwala wyróżnić pewne zasady związane z przygotowaniem do życia sakramentalnego oraz z właściwym życiem sakramentalnym.

Przygotowanie do życia sakramentalnego obejmuje m.in. nauczanie prawd z tym związanych, które powinno zachowywać pewną systematyczność i ciągłość oraz ma być poparte świadectwem życia chrześcijańskiego¹.

Rozwój życia sakramentalnego w parafii wymaga także sprawowania sakramentów, które ma się odbywać „nie dla samego wypełnienia posługi sakramentalnej, lecz z jednoczesną troską o to, by w nich mogli uczestniczyć wszyscy i w taki sposób, w jaki to czynić

---

¹ Zob. F. Woronowski, *Zarys teologii pastoralnej*, cz. 3, Warszawa 1988, s. 230-231.

mogą. Wynika to z natury sakramentów, które są po to dane Kościołowi, by służyły chwale Boga, zbawieniu ludzi i uświęceniu całego porządku doczesnego².

W inicjacji sakramentalnej w parafii ważne jest wszechstronne przygotowanie do sprawowania sakramentów oraz zwrócenie uwagi na ważność ich przyjmowania. Nie można też pomijać miejsca, czasu i informacji dotyczącej ich sprawowania.

W rozbudzaniu życia sakramentalnego istotną sprawą jest wyznaczenie miejsca, w którym są one sprawowane. Zbyt duża odległość od kościoła uniemożliwia niejednokrotnie uczestnictwo w liturgii, dlatego też w niektórych warunkach, gdy parafia jest rozległa, należy wyznaczyć jeszcze inne miejsce, służące przygotowaniu do uczestnictwa w liturgii i jej sprawowaniu.

Nie mniej ważną rolę odgrywa wybór terminu. Nieodpowiedni termin, np. nabożeństw, może uniemożliwić liczniejsze uczestnictwo Ludu Bożego. Nie można też pominąć tak ważnej kwestii, jak informacja o spotkaniach, służących przygotowaniu do sakramentów bądź ich sprawowaniu. Przekazaniu informacji może służyć tablica ogłoszeń, na której byłyby zamieszczony porządek odprawianych mszy św.³

Zasady związane z właściwym życiem sakramentalnym odnoszą się z kolei do sprawowania sakramentów oraz udziału wiernych. Bez sprawowania sakramentów nie można mówić o życiu parafii. Są one bowiem znakami, które udzielają łaski, jednoczą z Chrystusem w sposób rzeczywisty i tajemniczy, czerpią moc swoją z paschalnego misterium Chrystusa. Ich celem jest uświęcenie człowieka, budowanie Mistycznego Ciała Chrystusa, a wreszcie oddawanie czci Bogu. Toteż w każdej parafii ten element nieustannie się aktualizuje. Z uwagi jednak na rozwój życia sakramentalnego można tu wyróżnić jeszcze bardziej szczegółowe zasady, które odnoszą się: do sposobu sprawowania sakramentów; wprowadzania wiernych w rzeczywistość tego, co sakrament oznacza; wskazują na możliwości czynnego udziału w liturgii wszystkim wiernym.

Pierwsza z wymienionych zasad szczegółowych zwraca uwagę, by sakramenty były sprawowane zgodnie z postanowieniami Kościoła, bez pośpiechu, z wyraźnym wymawianiem słów, z gestami godnymi powagi sakramentu. Nie może to być jedynie „administrowanie”,

² *Tamże*, s. 231.

³ *Zob. tamże*, s. 232-233.

ale ma tutaj wyrazić się miłość szafarza do Boga i do tych, którzy uczestniczą w liturgii.

Zastosowanie zasad: wprowadzania wiernych w rzeczywistość sakramentu oraz umożliwienie wszystkim wiernym czynnego w nich uczestnictwa, jest z kolei ważne z pastoralnego punktu widzenia.⁴ „Samo sprawowanie sakramentu powinno być wykładem tego, co się w nim dzieje. Jako znaki mają one pouczać. Krótkie wprowadzenie w sprawowanie sakramentu i wezwanie do właściwego w nim uczestnictwa ma pogłębić jego rozumienie i udział w nim, a więc pomagać w pojmowaniu tego, o czym one same pouczają”⁵.

Mówiąc o udziale wiernych w liturgii, trzeba dążyć do tego, by był on bezpośredni, tzn. by wierni przystępowali do sakramentów. Przez godne przyjmowanie sakramentów rozwija się życie sakramentalne chrześcijanina. Jest to w jakiejś mierze indywidualny aspekt przystępowania do sakramentów, ale równocześnie ujawnia się tutaj wymiar społeczny, gdyż przyjmowanie sakramentów ma znaczenie dla wspólnoty parafialnej, jej funkcjonowania i rozwoju⁶. Szczególnie ważne jest uczestnictwo w Eucharystii, która stanowi źródło i szczyt działalności Kościoła oraz w sposób szczególny wyraża jego jedność⁷.

Przedstawienie ogólnych zasad inicjacji sakramentalnej w katechezie parafialnej jest istotne dla wprowadzenia w rzeczywistość poszczególnych sakramentów, które wymagają podjęcia jeszcze bardziej konkretnych działań. Każdy z siedmiu sakramentów ma swoją specyfikę i domaga się właściwego sobie wtajemniczenia.

Wprowadzenie w rzeczywistość sakramentu chrztu

Pierwszym z sakramentów jest chrzest, który „z woli Boga jest wszczęciem człowieka w Chrystusa, w Jego tajemnicę paschalną i Jego Mistyczne Ciało. Jest więc wejściem człowieka w nadprzyrodzoną rzeczywistość. Człowiek przez chrzest staje się nowym stworzeniem i synem Bożym”⁸. Dlatego też bardzo istotną sprawą jest

⁴ Zob. tenże, *Funkcja miłości czynnej*, Łomża 1977, s. 434.

⁵ Tenże, *Zarys teologii pastoralnej*, s. 236-237.

⁶ Por. tamże, s. 237-238.

⁷ Por. tenże, *Chrześcijańska pedagogia w nowej ewangelizacji*, Łomża 2002, s. 42.

⁸ Tenże, *Zarys teologii pastoralnej*, s. 241.

głębokie wniknięcie w tajemnice chrztu św. Brak właściwego zrozumienia tajemnicy chrztu jest powodem „płytkości”, powierzchowności życia chrześcijańskiego. Dlatego też trzeba nieustannie pogłębiać świadomość, czym jest chrzest dla życia chrześcijańskiego, jakie są społeczne konsekwencje przyjętego sakramentu.

We wprowadzeniu w tajemnicę chrztu należy wyklądać odpowiedni dział katechizmu, wyakcentowując wcielenie człowieka w Chrystusa przez ten sakrament. Nie wystarcza tylko pamięciowe opanowanie jego katechizmowej definicji. Należy równocześnie dążyć do uroczystego udzielania chrztu dzieciom, w obecności jak największej liczby osób. Obrzęd ten powinien przypominać uczestniczącym ich własny chrzest, czyli moment, w którym narodzili się do udziału w życiu Boga i Jego naturze, zostali włączeni do Mistycznego Ciała Chrystusa. Chrzest dziecka powinien być powodem radości całej wspólnoty parafialnej.

Udzielanie chrztu dziecku powinno być także okazją do przypomnienia wiernym, że każdy chrześcijanin został włączony w Chrystusa, w Nim trwa i ma nieustannie wyrzekać się wszystkiego, co go od Chrystusa oddala. Przeprowadzenie takiej katechezy ułatwiają obrzędy sakramentu chrztu, dlatego też trzeba przywiązywać dużą wagę do właściwego ich sprawowania.

Bardzo ważne jest, by uwrażliwiać wiernych na rocznicę chrztu św. Rocznica ta winna być dla chrześcijanina jednym z najważniejszych dni, który należałoby przeżywać w skupieniu i dziękczynieniu składanym Bogu. Można też nadać temu charakter uroczystości rodzinnej, w którą byłaby włączona msza św. z przyjęciem Komunii św. Takie podejście do rocznicy chrztu wymaga długiego przygotowania wiernych. Wprowadzenie tego zwyczaju i utrwalenie go jest godne włożenia w to nawet dużego wysiłku⁹.

W refleksji dotyczącej wprowadzenia w rzeczywistość chrztu i jej pogłębienia ks. F. Woronowski ogranicza się głównie do zasygnalizowania ważności tego sakramentu dla życia chrześcijańskiego, nawiązania osobowej relacji człowieka z Bogiem. Brakuje natomiast wypowiedzi, które głębiej – bardziej szczegółowo – wniknęłyby w zasadniczą tajemnicę chrztu i ją ukazywały, np. przez wyjaśnienie występujących tam znaków przekazywanego podczas chrztu życia Bo-

⁹ Zob. *tamże*, s. 241-242.

żego¹⁰, do których należą: znak krzyża, znak białej szaty¹¹ i znak światła¹². Ukazanie ich znaczenia dokonuje się podczas nabożeństw, zwanych skrutyniami chrzcielnymi¹³, które są obecne już we wczesnochrześcijańskim katechumenacie¹⁴ oraz w dzisiejszym obrzędzie chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych¹⁵. Zauważanie tej kwestii wydaje się szczególnie ważne dzisiaj, gdy coraz bardziej dochodzi do głosu proces laicyzacji, zaś inicjacja sakramentalna ogranicza się w wielu miejscach do spotkań, które mają na celu zapoznanie głównie z „techniczną” stroną uroczystości oraz podpisanie stosownych dokumentów. Wydaje się zatem, że ks. prof. F. Woronowski, dotykając tematyki katechezy odnoszącej się do sakramentu chrztu, skupia się głównie na stworzeniu pewnej „bazy” teologiczno-pastoralnej, na której można byłoby prowadzić bardziej szczegółową refleksję i formację, nie wykluczając nawet spotkań o charakterze katechumenalnym.

Inicjacja związana z sakramentem bierzmowania

Wiele uwagi należy też poświęcić wprowadzeniu, a następnie pogłębieniu rzeczywistości sakramentu bierzmowania. Propozycje, jakie podaje w tym względzie ks. F. Woronowski, dotyczą przede wszystkim budzenia coraz większej świadomości co do wielkości daru, a równocześnie zobowiązań, jakie otrzymuje ochrzczony podczas sakramentu bierzmowania.

Mówiąc o darze ma się na względzie moc Ducha Świętego, która daje możliwość odważnego świadectwa o Chrystusie. Element świadectwa, zaangażowania apostolskiego, powinien być wyjątkowy, podkreślany przy sakramencie bierzmowania. Apostolstwo na-

¹⁰ Por. St. Hartlieb, *Przed I Komunią Świętą. Nabożeństwo Nalożenia Białej szaty*, Msza Święta 2 /1974, s. 40.

¹¹ Por. tenże, *Próba zastosowania skrutyniów w przygotowaniu do I Komunii Świętej*, Ateum Kapłańskie 409 (1977) 2, s. 268-269.

¹² Tenże, *Przyjmijcie światło Chrystusa*, Msza Święta 3 /1974, s. 65.

¹³ Por. tenże, *Próba zastosowania skrutyniów w przygotowaniu do I Komunii Świętej*, s. 268.

¹⁴ Skrutynia we wczesnochrześcijańskim katechumenacie miały na celu zbadanie motywów przyjęcia chrześcijaństwa i życia katechumenów; por. R. Murawski, *Katecheza*, w: Z. Pawlak (red.), *Katolicyzm A - Z*; Łódź 1989, s. 199.

¹⁵ „Celem skrutyniów jest oczyszczenie umysłów i serc, umocnienie przeciw pokusom, przemiana intencji i pobudzenie woli, aby wybrani bardziej przyłgnęli do Chrystusa”; *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, Katowice 1988, n. 154.

leży rozumieć jako aktywne i odpowiedzialne zaangażowanie się chrześcijanina w życie parafii i Kościoła. Chrześcijanin umocniony w sakramencie bierzmowania darami Ducha Świętego jest wezwany do współdziałania z Nim. Apostolstwo winno być głębokim zaangażowaniem w rzeczywistość nadprzyrodzoną i zbawcze działanie. Nie można zatem ograniczyć go jedynie do jakichś przejawów religijności ze strony wierzącego, jeśli nawet byłyby one potwierdzone badaniami socjologicznymi, czy też stwierdzone za pomocą metod psychologicznych¹⁶.

Uwypuklenie konieczności zaangażowania się w apostolstwo wydaje się sprawą podstawową, ponieważ „z natury chrześcijaństwa chrześcijanin jest powołany do zbawczego współdziałania z Chrystusem i Jego Ciałem – Kościołem w misji jednoczenia ludzi z Bogiem i odnawiania świata w oparciu o zjednoczenie i współdziałanie z Nim. Każdy jest powołany i ma prawo do apostołskiego działania na mocy wszczęcia w Chrystusa i Jego Ciało przez wiarę i chrzest i ma jakieś możliwości działania w tym kierunku”¹⁷.

Apostolstwo, które jest dla chrześcijanina prawem i zarazem obowiązkiem, nakłada wiele różnorodnych zadań. Najpierw jednak trzeba zauważyć, że działalność ta różni się istotnie od laickiej. Wielką wagę należy tu przykładać do modlitwy, cierpienia, pracy, dobrego przykładu, wsparcia moralnego, służby czy też bezpośredniego angażowania się w działalność ewangelizacyjną, która jest wyrazem łączności z Chrystusem i Kościołem oraz integralnym elementem pełnego życia chrześcijańskiego¹⁸. Zaangażowanie na rzecz ewangelizacji jest szczególnie ważne współcześnie, na co wskazuje wiele argumentów. Część z nich można określić jako teologiczne, ponieważ mówią o konieczności podjęcia ewangelizacji, analizując głównie dzisiejsze nauczanie Kościoła, jego naturę i cel. Program na nowe tysiąclecie powinien być ukierunkowany ewangelizacyjnie¹⁹.

Ważność sakramentu bierzmowania dla zespolenia się człowieka z Bogiem sprawia, że należy właściwie przygotować się do jego

¹⁶ Por. F. Woronowski, *Zarys teologii pastoralnej*, s. 243-244.

¹⁷ Tenże, *Chrześcijanin nowej ery*, Łomża 2000, s. 20.

¹⁸ Zob. tamże.

¹⁹ Zob. tenże, *Potrzeba i możliwości wprowadzenia elementów ewangelizacji do katechezy parafialnej*, w: S. Dziekoński (red.), *Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole*, Warszawa 2002, s. 101.

przyjęcia, zgłębiając m.in. teologię tego sakramentu. Z kolei dla bierzmowanych może okazać się cenne już samo przypominanie im faktu bierzmowania. Postuluje się również, by sakrament bierzmowania był sprawowany w parafii jak najczęściej, z jednoczesnym przeniesieniem akcentu ze strony zewnętrznej i wizualnej na jego istotę. Duszpasterze powinni zwracać uwagę na mobilizowanie parafian do korzystania z mocy, jakie daje sakrament bierzmowania, które polegałoby przede wszystkim na inicjowaniu żywego współdziałania z Duchem Świętym, modlitwach do Niego i uległości Jego poruszeniom.

Warto przy tym zauważyć, że ks. F. Woronowski, tak jak w przypadku chrztu, tak i tutaj, dąży do podkreślenia ważności tego sakramentu. Nie prezentuje konkretnych katechez, które pozwalałyby głębiej wnikać w tajemnicę bierzmowania. Kreśli jedynie zasadniczy kierunek przygotowania i pogłębiania jego tajemnicy, przypisując dużą wagę samemu sprawowaniu tego sakramentu w parafii oraz budzeniu świadomości daru i zobowiązań, jakie on nakłada. Taką charakterystykę przyjmuje też katecheza związana z sakramentem bierzmowania.

Wprowadzenie i pogłębienie rzeczywistości eucharystycznej

Eucharystia, obok chrztu i bierzmowania, stanowi sakrament pełnego zespolenia człowieka z Bogiem. Dlatego też jest istotne wprowadzenie w tajemnicę Eucharystii i jej pogłębienie. Ks. F. Woronowski wysuwa w tym względzie wiele propozycji. Zauważa, że już sam udział w niej jest ważnym czynnikiem pogłębienia życia religijnego. „Zadaniem duszpasterstwa jest doprowadzić parafię do tak głębokiego poznania tajemnicy Eucharystii i codziennego czerpania z niej mocy nadprzyrodzonej, by religijne jej życie przeobrażało się rzeczywiście w eucharystyczno-charytatywne”²⁰. Rozbudzenie i pogłębienie życia eucharystycznego w parafii wymagać też będzie wszechstronnego rozwijania nauki o tajemnicy Chrystusa w Eucharystii, głównie na podstawie katechizmu. Szczególnie trzeba podkreślić, że Eucharystia jest sakramentem oznaczającym i sprawiającym jedność Ludu Bożego. W niej bowiem Chrystus jest rzeczywiście

²⁰ F. Woronowski, *Zarys teologii pastoralnej*, s. 245.

obecny, a równocześnie łączy nas ze sobą. W rozwijaniu życia eucharystycznego trzeba dążyć do zrozumienia przez Lud Boży istoty Eucharystii jako ofiary. W takim rozumieniu uwidacznia się w sposób szczególny społeczny aspekt mszy św. Społeczne skutki Eucharystii stanowią natomiast istotny element w budowaniu komunii w parafii. Dlatego też ważne jest, by mobilizować wiernych do częstego uczestniczenia w Eucharystii, przyjmowania Komunii św. Wielką rolę w tym względzie może odegrać przykład dawany ze strony zarówno duchownych, jak i świeckich. Trzeba też zatroszczyć się, aby chrześcijańskie uroczystości łączyć z mszą św.²¹

W omawianym temacie warto również podkreślić rolę nabożeństw eucharystycznych. „Z wiary w tajemnicę Eucharystii i czci dla niej zrodziło się święto Bożego Ciała, rozwinęło się w Czerdziestogodzinne nabożeństwo, w wielu zgromadzeniach wprowadzono adorację Najświętszego Sakramentu, szerzy się ją w poszczególnych parafiach”²². Kult Eucharystii, jaki dokonuje się w czasie tych nabożeństw, podobnie jak msza św., ma duże znaczenie dla tworzenia jedności między parafianami. W formacji sakramentalnego życia parafii trzeba więc dążyć do nieustannego adorowania Chrystusa obecnego w Najświętszym Sakramencie, przy czym adoracja ta może przyjąć dwojaki charakter: bezpośredni i pośredni.

Adoracja bezpośrednia polega na udziale w nabożeństwach parafialnych, na nawiedzeniach Najświętszego Sakramentu. Adoracja przyjmuje zaś charakter pośredni, jeśli wierni kierują „ducha” ku Chrystusowi w Najświętszym Sakramencie poza miejscem Jego przechowywania, np. w zakładzie pracy, przy codziennych zajęciach. Adoracja pośrednia może przybrać różne formy, np. milczenie, modlitwa refleksyjna... Inną jeszcze formą mogą być akty miłości czynnej wobec braci²³.

Refleksja ks. F. Woronowskiego na temat wprowadzenia w życie eucharystyczne i jego pogłębienia, jakkolwiek zwraca uwagę na wiele istotnych kwestii, m.in. na konieczność ciągłego obcowania z tajemnicą Eucharystii oraz wnikania w nią w różny sposób, pomija jednak kwestie, które dotyczyłyby systematycznej katechezy eucharystycznej. Uwaga zostaje bardziej skoncentrowana na „okazjach”,

²¹ Zob. *tamże*, s. 248-249.

²² *Tamże*, s. 250.

²³ Zob. *tamże*.

jakie daje życie Kościoła, by zbliżyć się do Chrystusa Eucharystycznego, a w konsekwencji otworzyć się na braci. Autor zwraca większą uwagę na wskazanie „opcji fundamentalnej” niż na przedstawianie szczegółowych rozstrzygnięć. Interesuje go bardziej teologiczna płaszczyzna zagadnienia. Dość wyraźnie zauważa się brak stworzenia koncepcji systematycznej katechezy, która mogłaby mieć miejsce np. w przygotowaniu do I Komunii św. Dlatego też w pełniejszym zrozumieniu kierunków wytyczanych przez ks. F. Woronowskiego należy sięgnąć do innych autorów.

Wprowadzenie w rzeczywistość sakramentu pokuty i pojednania

Ks. F. Woronowski poświęca wiele miejsca tematyce sakramentu pokuty i pojednania. Formułuje nawet definicje tego sakramentu, która brzmi następująco: „Sakrament pokuty, czyli pojednania, jest spotkaniem z Chrystusem człowieka zranionego przez grzech lub w stanie całkowitej utraty łaski. Sakrament ten przywraca utracone życie łaski. Jak chrzest, tak i sakrament pokuty przywraca utracone życie łaski”²⁴.

Przytoczona definicja nie tylko wyjaśnia, czym jest sakrament pojednania, lecz także uzasadnia konieczność korzystania z niego: odzyskanie na nowo życia. Uwzględnienie tego argumentu jest o tyle istotne, że człowiek jest istotą grzeszną. Potrzebuje zatem „środka”, który pozwoli rozpocząć nowe życie, wyzwoli z więzów zła, pojedna z Bogiem i ludźmi. Ten społeczny charakter sakramentu ma wyjątkowe znaczenie dla funkcjonowania parafii, która ma być *unum* w Chrystusie. Należy więc zwrócić baczną uwagę, by zapewnić wiernym szeroki dostęp do tego sakramentu, wychowując ich jednocześnie do systematycznej i szczerzej spowiedzi. WYROBIENIE takiej postawy wymaga zastosowania wielu zasad, z których najważniejsze są następujące:

- nauczanie o istocie sakramentu pojednania, ukazując go jako miejsce spotkania zranionego przez grzech człowieka z Chrystusem, który przyszedł zbawić grzeszników;
- traktowanie penitentów z miłością;
- zorganizowanie dyżurów w konfesjonale;

²⁴ Tamże, s. 251.

- zapraszanie kapłanów z sąsiednich parafii do pomocy w spowiedzi;
- urządzenie nabożeństw pokutnych, połączonych ze spowiedzią indywidualną;
- nakładanie pokuty aktywizującej życie religijne penitenta;
- budzenie ducha penitencjarnego własnym przykładem;
- rozpowszechnianie zwyczaju przystępowania do sakramentu pojednania całymi rodzinami, szczególnie przed większymi uroczystościami w parafii lub rodzinie.

Poza wyszczególnionymi zasadami konkretne parafie mogą jeszcze wprowadzić inne. Ważne jest, by były one ukierunkowane na budzenie ducha pokutnego oraz rozwijały świadomość, że sakrament ten jest spotkaniem człowieka z uzdrawiającą miłością Chrystusa. Zasadą przewodnią winna być miłość lecząca i współdzwigająca człowieka do coraz pełniejszego zjednoczenia z Chrystusem i Jego Ciałem Mistycznym. Jeśli wierzący, przynajmniej w podstawowym stopniu, zrozumie tę zasadę, przezwycięży też opory psychiczne przed wyznaniem grzechów, które niejednokrotnie postrzegane jest jako samooskarżanie²⁵.

Ks. F. Woronowski w przygotowaniu do sakramentu pokuty i pojednania akcentuje przede wszystkim potrzebę przygotowania teologicznego. Nie podaje konkretnych propozycji, np. nabożeństw, które miałyby na celu nie tylko teologiczne pogłębienie omawianego sakramentu, lecz kształtowałyby pożądane tutaj postawy i bezpośrednio inicjowały w jego liturgię. Tymczasem w literaturze przedmiotu podkreśla się, przede wszystkim w odniesieniu do dzieci, ważność kształtowania postawy pokutnej²⁶, która prowadzi do osobowego spotkania z Chrystusem²⁷.

Przygotowanie do sakramentu namaszczenia chorych

Namaszczenie chorych, podobnie jak pokuta i pojednanie, określa się mianem sakramentu uzdrowienia. W przygotowaniu do tego

²⁵ Zob. *tamże*, s. 252-253.

²⁶ Por. R. Niparko, *Wychowanie do pokuty zadaniem nauki przygotowawczej*, *Katecheta* 13 (1969) 2, s. 67.

²⁷ Por. J. Bagrowicz, *Pokuta w wychowaniu religijnym i katechezie*, *Ateneum Kapłańskie* 412 (1977) 2, s. 232.

sakramentu „trzeba systematycznie wyjaśniać, że Chrystus w swoim Kościele ogarnia całego człowieka i całe jego życie: od wcielenia w siebie przez chrzest, aż do opieki nad nim w chorobie, starości – w najbardziej decydującej chwili dla jego zbawienia”²⁸. Zapoznając z teologią tego sakramentu, nie można pominąć bardzo ważnej kwestii, że może być on przyjmowany nie tylko przez osoby, którym zagraża niebezpieczeństwo śmierci, lecz także przez ludzi w podeszłym wieku, jak również przez chorych, na co wskazuje sama jego nazwa. Chory, przyjmując sakrament, daje równocześnie świadectwo, że uznaje Boga za Pana życia i śmierci. Otrzymuje równocześnie łaskę, która pomaga mu w dźwiganiu krzyża choroby i cierpienia oraz zapewnia zbawienie²⁹. „W sakramencie namaszczenia chorych Chrystus przychodzi do chorego. W sakramencie tym działa moc zbawcza męki Pana, który cierpiał za nas i dla nas, gładząc grzechy świata. Jednoczy on chorego z Chrystusem”³⁰. Świadomość współczestnictwa w męce Chrystusa daje choremu nadzieję, że jego cierpienie nie jest bezowocne. „Łącząc swoje cierpienia ciała i duszy z męką Chrystusa i przyjmując je jako zadośćuczynienie za grzechy (swoje i cudze) – chory ma udział w zbawczej Jego Ofierze, oczyszcza się z grzechów, wzbogaca skarbiec zasług Kościoła, staje się źródłem zbawienia dla innych. W sakramencie namaszczenia dokonuje się spotkanie ze społecznością całego Kościoła. Kapłan przybywa do chorego w imieniu Mistycznego Ciała Chrystusa. Chory – jako członek Mistycznego Ciała Chrystusa – przyjmując świadomie sakrament namaszczenia, składa świadectwo Chrystusowi i włącza się w Jego dzieło”³¹.

Ważne jest, by właściwie przygotować wiernych do przyjęcia omawianego sakramentu. Część wierzących wyraża bowiem głęboko zakorzenioną obawę przed przyjęciem namaszczenia chorych, gdyż traktują ten sakrament jako przygotowanie do śmierci. Dlatego odkładają jego przyjęcie aż do ostatniej chwili. Tymczasem odwiedziny kapłana u chorego nie powinny być traktowane jak zwiastun śmierci. Zwracają na to uwagę m.in. opracowania teologiczne, które, rozwijając teologię zawartą w *Ordo unctionis eorumque pa-*

²⁸ F. Woronowski, *Zarys teologii pastoralnej*, s. 254.

²⁹ Zob. *tamże*.

³⁰ *Tamże*.

³¹ *Tamże*.

storalis curae z 1972 r., podkreślają, że Chrystus chce być obecny także w życiu ludzi chorych i udzielać im należnego wsparcia. Tę kwestię należy szczególnie podkreślić w przygotowaniach wiernych do przyjęcia sakramentu namaszczenia chorych, przy czym właściwe ustawienie parafii obejmuje głównie dwa aspekty: ogólne, ale dogłębne przygotowanie parafii do właściwego korzystania z sakramentu namaszczenia chorych oraz odpowiednie duszpasterskie postępowanie wobec poszczególnych chorych.

Pierwszy aspekt wymaga, aby wyjść poza marginesowe traktowanie tego sakramentu w duszpasterstwie. Trzeba przypomnieć pierwsze wieki chrześcijaństwa, w których namaszczano każdego chorego. Taką świadomość należy pogłębiać przez katechezy, spotkania z grupami w parafii, jak też w ogólnym nauczaniu. Będzie tu chodziło o ukazanie choroby w perspektywie teologicznej, duchowej i zbawczej, co dzisiaj wydaje się szczególnie ważne, ponieważ akcentuje się przede wszystkim jej wymiar psychologiczny i fizyczny.

Przyjęcie teologicznej perspektywy choroby pozwoli zaakceptować ją jako próbę wiary i miłości do Boga, zaufania Mu. W ogólnym przygotowaniu należy więc koncentrować się na teologii choroby.

W należyтым usposobieniu chorego do przyjęcia omawianego sakramentu istotny jest także kontakt duszpasterza z poszczególnymi chorymi, który powinien kierować się do nich z miłością, polecać ich Bogu w swoich modlitwach. Ponadto zadaniem duszpasterza będzie ukazywanie choroby jako czasu łaski, szczególnego nawiedzenia przez Chrystusa. Trzeba pomóc choremu w zrozumieniu, że choroba nie musi być czasem straconym, ale możliwością szczególnego uczestniczenia w zbawczej Ofierze Chrystusa. Należy też podkreślić, że w sakramencie namaszczenia chorych Chrystus przychodzi z pomocą, by wzmocnić chorego mocą nadprzyrodzoną. Świadomość tego wsparcia, zjednoczenia z Chrystusem przez Kościół, daje poczucie bezpieczeństwa oraz wzmacnia siły w znoszeniu dalszych cierpień³².

Ks. F. Woronowski przywiązuje dużą wagę do właściwego przygotowania wiernych do korzystania z sakramentu namaszczenia chorych i jest zdania, że zrozumienie misterium miłosierdzia wobec

³² Zob. *tamże*, s. 255-257.

chorych ma olbrzymie znaczenie zarówno dla poszczególnych osób, jak też rodziny, parafii, a nawet Kościoła³³. Ukazywanie znaczenie sakramentu namaszczenia chorych winno dokonywać się nie tylko w kontekście słabości, bólu i bezradności, jakimi dotknięty jest chory człowiek, ale jego godności jako osoby, stworzonej przez Boga i powracającej do Niego w procesie samodoskonalenia się. To personalistyczne podejście do chorego³⁴ pozwala na ukazanie wartości choroby i cierpienia oraz jego sensu, równocześnie zaś wyjaśnia naukę o konieczności zaangażowania się chorych w służbę Kościołowi i światu. Chorzy, łącząc swoje cierpienia z krzyżem Chrystusa, przyczyniają się w szczególny sposób do nawracania i zbawiania ludzi, wynagradzania za ich winy³⁵.

Sakrament kapłaństwa

„W odniesieniu do sakramentu kapłaństwa w formacji religijnego życia parafii idzie głównie o dwa elementy: właściwy stosunek do kapłaństwa oraz troska o powołania do niego”³⁶. W rozwijaniu pierwszego z wymienionych elementów należy zwrócić uwagę na zapoznanie z istotą kapłaństwa, wskazując, że jest ono wielkim darem miłości Boga do ludzi, narzędziem Bożej ekonomii zbawienia i służy uświęceniu świata. „Przez ten sakrament Chrystus – Wiekuisty Kapłan i jedyny Pośrednik między Bogiem a ludźmi – wypełnia w świecie funkcje kapłańskie: modlitwy, głoszenia Ewangelii, sprawowania ofiary, odpuszczania grzechów”³⁷. Trzeba uwypuklić właściwie różnice między kapłaństwem sakramentalnym, które pochodzi z sakramentu święceń kapłańskich, a powszechnym, które wypływa z sakramentu chrztu i bierzmowania.

W kapłaństwie sakramentalnym działalność kapłana ma charakter służebny – kapłan jest narzędziem Chrystusa: służy Jemu oraz Ludowi Bożemu. Wierni powinni odróżnić kapłaństwo (samo w so-

³³ Por. Z. Kortowski, *Misterium miłosierdzia wobec chorych. Studium na podstawie publikacji ks. F. Woronowskiego*, Łomża 1998, s. 88.

³⁴ Na temat personalistycznej wizji człowieka szczegółowiej zob. S. Dziekoński, *Natura wychowania według współczesnej nauki Kościoła*, w: J. M. Dołęga (red.), *Solidarni z nauczaniem Jana Pawła II*, Episteme 1/1999, s. 222-224.

³⁵ Por. Z. Kortowski, *Misterium miłosierdzia wobec chorych*, s. 89.

³⁶ *Tamże*, s. 257.

³⁷ *Tamże*.

bie) od sposobu zachowania się kapłana. Powinni traktować je jako wielki dar Boga dla człowieka³⁸.

W parafii należy też zwrócić uwagę na kształtowanie powołań do wyłącznej służby Bogu. Wśród działań, jakie należy podejmować w tym względzie, są modlitwa oraz otaczanie opieką apostolską nowych powołań. W kształtowanie powołań powinna włączyć się przede wszystkim rodzina, która ma wszelkie warunki, by stać się pierwszym seminarium, przy czym nie wolno pomijać zaangażowania całej parafii. Oprócz modlitwy o powołania kapłańskie niezwykle ważne jest, aby w parafii wytworzył się klimat szacunku do kapłana oraz troska o jego obecność wszędzie, we wszystkich ważnych dla parafian momentach³⁹.

Ks. F. Woronowski przedstawia kapłaństwo i przygotowanie do niego w świetle nauki Vaticanum II, która wskazuje na wielką w tym względzie rolę rodziny i rodziców, mających pomóc dziecku odszukać jego miejsce w Kościele oraz wskazać na związane z nim zadania. Przez takie wychowanie dziecko winno uświadomić sobie otrzymane od Boga uzdolnienia i łaski, w których wyraża się m.in. Boże wezwanie kierowane do konkretnego człowieka. We właściwym odczytaniu treści tego wezwania powinni służyć pomocą przede wszystkim rodzice. Do nich należy także obowiązek pomocy dziecku w rozeznaniu i odczytaniu szczególnego wezwania, jakim jest powołanie do wyłącznej służby Bożej w życiu kapłańskim lub zakonnym⁴⁰.

Kwestię odpowiedzialności rodzin chrześcijańskich za budzenie powołań kapłańskich szczególnie mocno podkreśla Dekret o apostołstwie świeckich, który sprawę formacji kapłańskiej omawia w perspektywie Konstytucji dogmatycznej o Kościele, czyli od strony powołania jako daru Bożego domagającego się ze strony ludzi odpowiedzi i zaangażowania. W świetle nauki Soboru kapłan ma być sługą, duszpasterzem, nie zaś urzędnikiem. Osiągnięcie takiego stanu wymaga jednak odpowiedniej formacji, w której główną rolę odgrywać będzie czynnik personalistyczny, tzn. osobowość wycho-

³⁸ Por. *tamże*, s. 258.

³⁹ Por. *tamże*, s. 258-259.

⁴⁰ Por. S. Smoleński, *Wychowanie w rodzinie jako przygotowanie do odpowiedzialnego podjęcia powołania chrześcijańskiego*, w: F. Adamski (red.), *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*, Kraków 1982, s. 84-85.

wawców i wychowanków. Wychowanie personalistyczne ma się dokonywać bez pomijania indywidualności wychowanka, z uwzględnieniem współczesnych osiągnięć w naukach dydaktycznych, pedagogicznych i psychologicznych⁴¹.

Sakrament małżeństwa

Katecheza parafialna powinna też wprowadzać we właściwe rozumienie wielkości sakramentu małżeństwa oraz ukazywać obowiązki związane z jego przyjęciem. Sakrament małżeństwa, podobnie jak sakrament kapłaństwa, służy uświęceniu świata, czyli jego konsekracji. W przygotowaniu do tego sakramentu należy zwrócić uwagę na przybliżenie młodym ludziom istoty małżeństwa. Trzeba przy tym wskazać, że samo małżeństwo jest dobrem natury, odpowiada naturze człowieka, przy czym nikogo nie można zmuszać do jego zawarcia. Wiele uwagi winno się też poświęcić teologii małżeństwa, podkreślając, że zostało ono podniesione przez Chrystusa do rangi sakramentu, który wzbogaca miłość dwojga ludzi połączonych węzłem małżeńskim, skutecznie prowadzi do Boga, wspiera ich i dodaje otuchy w realizacji powołania do macierzyństwa i ojcostwa. Sakrament małżeństwa niejako konsekruje małżonków, wyraża też jedność i płodność miłości Chrystusa i Kościoła. Małżeństwo chrześcijańskie jest obrazem związku Chrystusa z Kościołem, jednocześnie jest początkiem wspólnoty, w której może dokonywać się najpełniej rozwój człowieka na wszystkich płaszczyznach. Jest ono fundamentem rodziny.

Katecheza przedmałżeńska winna bardzo wyraźnie wskazywać właściwą teologię małżeństwa, prezentować cele i zadania małżeństwa chrześcijańskiego. Jest to szczególnie istotne zwłaszcza dzisiaj, gdy głęboki kryzys przeżywa sakramentalność małżeństwa, jego jedność i nierozzerwalność, co w konsekwencji prowadzi do zagrożenia samej instytucji małżeństwa. Poza tym trzeba podjąć jeszcze inne zadania. Jednym z nich jest wychowanie parafii do rodziny *unum*. Formacja rodzin *unum* w parafii jest jedną z pierwszych i szczególnych form tworzenia właściwego stosunku do sakramentu małżeństwa. Winna się ona dokonywać na wszystkich szczeblach

⁴¹ Zob. S. Smoleński, *Wprowadzenie do Dekretu o formacji kapłańskiej*, w: *Sobór Watykański II: Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 1968, s. 280-282.

nauczania i pogłębiania życia rodzinnego: od katechezy do spotkań specjalnych.

Kolejną formą pracy nad właściwym traktowaniem przez chrześcijan sakramentu małżeństwa jest przygotowanie do niego młodzieży, które winno mieć charakter permanentny oraz dążyć do pogłębienia duchowości młodych ludzi, którzy zamierzają zawrzeć związek małżeński. W przygotowaniu tym należy zwrócić uwagę na odpowiedni przekaz podstawowej wiedzy na temat małżeństwa chrześcijańskiego, jak też na kształtowanie postaw wiary. Warto przy tym pamiętać, że spotkania takie muszą się odznaczać systematycznością, dobrym przygotowaniem programu⁴².

Jeszcze inną formą przygotowania do sakramentu małżeństwa może być sprawowanie tego sakramentu oraz klimat, jaki temu towarzyszy. Wytworzenie tego klimatu polega głównie:

„– na wzywaniu przez przewodnictwo parafii całej społeczności do modlitwy o błogosławieństwo dla nowej rodziny;

– na wykazaniu nowożeńcom głębokiej chrześcijańskiej życzliwości przez przewodnictwo i apostołstwo parafii;

– uroczystej formie błogosławieństwa;

– podkreśleniu zadań, które nupturieni przez związek małżeński podejmują;

– życzeniu im błogosławieństwa Bożego w całym życiu i pokonywaniu trudności, które w nim występują, oraz zapewnieniu, że w tym wypełnianiu zadań będą wspólnotą w większej wspólnocie Chrystusie, tj. w całej parafii”⁴³.

Przedstawione formy nie wyczerpują wszystkich możliwości pastersko-apostolskiego działania, ukierunkowanego na przygotowanie do sakramentu małżeństwa. W zależności od warunków, w jakich znajduje się parafia, mogą powstawać nie tylko nowe wyzwania, ale i propozycje dotyczące dobrej formacji ludzi młodych dla małżeństwa⁴⁴.

Bardziej wnikliwa analiza wypowiedzi ks. F. Woronowskiego pozwala zauważyć, że kreślona przez niego teologia małżeństwa i rodziny opiera się na soborowym i posoborowym nauczaniu Kościoła. Podstawy tej nauki odnajdujemy m.in. w Konstytucji dogmatycznej

⁴² Zob. F. Woronowski, *Zarys teologii pastoralnej*, 259-261.

⁴³ *Tamże*, s. 261-262.

⁴⁴ Zob. *tamże*, s. 262.

o Kościele, która zauważa, że „małżonkowie chrześcijańscy na mocy sakramentu małżeństwa, przez który wyrażają tajemnicę jedności i płodnej miłości pomiędzy Chrystusem i Kościołem oraz w niej uczestniczą, wspomagają się wzajemnie we współżyciu małżeńskim oraz rodzeniu i wychowaniu potomstwa dla zdobycia świętości”⁴⁵. W ten sposób realizują przynależne im powołanie⁴⁶, które dotyczy też chrześcijańskiego wychowania potomstwa⁴⁷.

„Głęboka wspólnota życia i miłości małżeńskiej, ustanowiona przez Stwórcę i unormowana Jego prawami, zawiązuje się przez przymierze małżeńskie, czyli nieodwołalną osobistą zgodę”⁴⁸. Na małżeństwie spoczywają różnorodne zadania, szczególnie zaś tworzenie klimatu miłości, która ukierunkowuje na rodzenie i wychowanie potomstwa, co stanowi jej szczytowe uwieńczenie⁴⁹.

Ojcowie Soboru podkreślają także element wsparcia, jaki niesie ze sobą przyjęty przez małżonków sakrament małżeństwa. Stwierdzają najpierw, że „Chrystus Pan szczerze pobłogosławił tę wielkoduszną miłość, która powstała z Bożego źródła miłości i została ustanowiona na obraz Jego jedności z Kościołem”⁵⁰. Mówią później, że tak jak „niegdyś Bóg wyszedł naprzeciw swemu ludowi z przymierzem miłości i wierności, tak teraz Zbawca ludzi i Oblubieniec Kościoła wychodzi naprzeciw chrześcijańskich małżonków przez sakrament małżeństwa”⁵¹. W ten sposób „pozostaje z nimi nadal po to, aby tak, jak On umiłował Kościół i wydał zań Siebie samego, również małżonkowie przez obopólne oddanie się sobie miłowali się wzajemnie w trwałej miłości”⁵². Z kolei „prawdziwa miłość małżeńska włącza się w miłość Bożą i kierowana jest oraz doznaje wzbogacenia przez odkupieńczą moc Chrystusa i zbawczą działalność Kościoła, aby skutecznie prowadzić małżonków do Boga oraz wspierać ich i otuchy im dodawać we wzniosłym zadaniu ojca i matki”⁵³. Z tej

⁴⁵ *Konstytucja dogmatyczna o Kościele, „Lumen gentium”, w: Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, nr 11.

⁴⁶ Por. *tamże*; por. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym, „Gaudium et spes”, (dalej: KDK), w: tamże*, nr 52.

⁴⁷ Zob. *Dekret o apostołstwie świeckich „Apostolicam actuositatem”, w: tamże*, nr 11.

⁴⁸ KDK nr 48.

⁴⁹ Por. *tamże*; por. nr 50.

⁵⁰ *Tamże*, nr 48.

⁵¹ *Tamże*.

⁵² *Tamże*.

⁵³ *Tamże*.

też racji „osobny sakrament konsekruje małżonków chrześcijańskich do godności i obowiązków ich stanu”⁵⁴. Oni zaś „wypełniając mocą tego sakramentu swoje zadania małżeńskie i rodzicielskie, przeniknięci duchem Chrystusa, który przepaja całe ich życie wiarą, nadzieją i miłością, zbliżają się do osiągnięcia własnej doskonałości i obopólnego uświęcenia, a tym samym do wspólnego uwielbienia Boga”⁵⁵. Przyjęty sakrament małżeństwa sprawi, że „małżonkowie (...), ozdobieni godnością oraz zadaniem ojcostwa i macierzyństwa, wypełnią sumiennie obowiązki wychowania zwłaszcza religijnego, które należą przede wszystkim do nich”⁵⁶.

Wypowiedzi ks. F. Woronowskiego charakteryzują się również nowością ujęć, jeśli chodzi o działania bezpośrednio związane z katechezą przedmałżeńską. Widać to nie tylko we wskazaniu na konieczność systematycznej katechezy przedmałżeńskiej, która miała by konkretny i spójny program, ale też w zakreśleniu pewnych etapów tego przygotowania: dalszego, bliższego i bezpośredniego. Jakkolwiek ks. F. Woronowski nie używa dosłownie pojęcia „etapy”, jednak przyglądając się formom przygotowania, jakie proponuje, można takowe wyróżnić.

Krytyczne spojrzenie na twórczość ks. F. Woronowskiego, chociaż pozwala dostrzec nowość ujęć w kwestii inicjacji w sakrament małżeństwa, równocześnie wykazuje brak właściwego ich rozwinięcia w typowo katechetycznym kontekście. Autor np. ogólnie odnosi się do zadań związanych z katechezą rodzinną, którą można byłoby przedstawić przez funkcję nauczania, wychowania, inicjacji⁵⁷ i ewangelizacji⁵⁸. Brak przedstawienia tych kwestii w przygotowaniu do sakramentu małżeństwa może wywołać negatywne skutki w wypełnianiu przez małżonków obowiązków związanych z wychowaniem religijnym dzieci, tworzeniem domowego Kościoła. Tę lukę, występują-

---

⁵⁴ *Tamże.*

⁵⁵ *Tamże.*

⁵⁶ *Tamże.*

⁵⁷ Szerzej na temat funkcji nauczania, wychowania i inicjacji w katechezie rodzinnej zob. S. Dziekoński, *Funkcje katechezy w wychowawczym posłannictwie rodziny chrześcijańskiej*, w: E. Osowska, J. Stala (red.), *Drogi katechezy rodzinnej*, Poznań 2002, s. 77-83.

⁵⁸ Rodzina chrześcijańska jest wezwana nie tylko do katechezy skoncentrowanej na nauczaniu, wychowaniu czy inicjacji chrześcijańskiej, lecz także do podjęcia katechezy ewangelizacyjnej. Prowadząc taką katechezę, ma prawo do otrzymania wsparcia ze strony innych środowisk katechezy, przede wszystkim zaś parafii; por. S. Dziekoński, *Rodzina chrześcijańska w katechezie ewangelizacyjnej*, s. 66.

cą w wypowiedziach ks. F. Woronowskiego, można usprawiedliwić tym, że poddaje on analizie rzeczywistość małżeństwa sakramentalnego pod kątem pastoralnym, zostawiając tym samym możliwość bardziej szczegółowych rozstrzygnięć katechetykom.

* * *

Ks. F. Woronowski przypisuje ogromne znaczenie inicjacyjnej funkcji katechezy. Podstawowym miejscem czy też środowiskiem tej katechezy jest parafia, w której winno dokonywać się wtajemniczenie w życie liturgiczne oraz wprowadzenie we wspólnotę Kościoła. Te dwie rzeczywistości pozostają ze sobą w ścisłym związku, wzajemnie się dopełniają i potrzebują siebie.

Katecheza inicjacyjna w parafii ma obejmować głównie przekaz doktryny, celebracje liturgiczne, spotkania modlitewne. Analiza źródeł pozwala wnioskować, że katecheza dotycząca życia sakramentalnego powinna obejmować następujące etapy: przygotowanie dalsze, przygotowanie bliższe, przygotowanie bezpośrednie oraz katechezę pogłębiającą rzeczywistość danego sakramentu. Ten ostatni rodzaj katechezy przeznaczony jest dla tych, którzy przyjęli sakramenty. Można zatem mówić o katechezie permanentnej, która jakkolwiek skoncentrowana jest na inicjacji, musi odnosić się do pozostałych wymiarów katechezy: wychowawczego, nauczającego oraz ewangelizacyjnego.

Ks. Woronowski, omawiając tematykę katechezy inicjacyjnej, włącza się w bardzo żywą współcześnie dyskusję o konieczności zrewidowania dotychczasowej katechezy parafialnej, wzbogacenia jej nowymi elementami, w wielu zaś przypadkach rozpoczęcia jej od nowa. Uwagi, jakie podaje, są tym cenniejsze, że stanowią wynik refleksji prowadzonej nie tylko w płaszczyźnie katechetycznej, lecz także pastoralnej.

*ks. Stanisław DZIEKOŃSKI,
ks. Andrzej STYPUŁKOWSKI*